

NEVIDNO ŽIVLJENJE ODPADKOV

uredila
Dan Podjed
Katarina Polajnar Horvat

NEVIDNO ŽIVLJENJE ODPADKOV

Založba ZRC

Dan Podjed
in
Katarina Polajnar Horvat (ur.)

NEVIDNO ŽIVLJENJE ODPADKOV

Ljubljana, 2022

NEVIDNO ŽIVLJENJE ODPADKOV

Urednika

Dan Podjed, Katarina Polajnar Horvat

Avtorice in avtorji poglavij

Saša Babič, Tatiana Bajuk Senčar, Alenka Bezjak Mlakar, Daša Ličen, Dan Podjed, Katarina Polajnar Horvat, Aleš Smrekar, Katarina Šrimpf Vendramin

Recenzenta

Jaka Repič, Jernej Mlekuž

Jezikovni pregled

Katja Križnik Jeraj

Oblikovanje naslovnice

Samira Kentrić

Prelom

Brane Vidmar

Založnik

Založba ZRC

Zanj

Aleš Pogačnik

Izdajatelj

ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje

Zanj

Ingrid Slavec Gradišnik

Tisk

Collegium Graphicum, d. o. o.

Naklada

300 izvodov

Ljubljana 2022; prva izdaja, prvi natis

Knjiga je izšla s podporo Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), iz naslova razpisa za znanstvene monografije v letu 2021. Nastajala je v okviru raziskovalnega projekta Nevidno življenje odpadkov: Razvoj etnografsko utemeljene rešitve za upravljanje z odpadki v gospodinjstvih (L6-9364), ki ga je financirala ARRS.

Prva e-izdaja je pod pogoji licence Creative Commons CC BY 4.0 prosto dostopna:

<https://doi.org/10.3986/9789610506096>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

39:628.4.032(082)

NEVIDNO življenje odpadkov / Dan Podjed in Katarina Polajnar Horvat (ur.) ; [avtorice in avtorji poglavij Saša Babič ... et al.]. - 1. izd., 1. natis. - Ljubljana : Založba ZRC, 2022

ISBN 978-961-05-0608-9

COBISS.SI-ID 93052931

ISBN 978-961-05-0609-6 (PDF)

COBISS.SI-ID 92990467

KAZALO

- Dan Podjed in Katarina Polajnar Horvat*
1 PANDEMIJA ODPADKOV7
- Tatiana Bajuk Senčar*
2 MIAZMIČNO POJMOVANJE
TVORNOSTI V DOBI ANTROPOCENA21
- Saša Babič*
3 POGLED V JEZIK SMETI IN UMAZANIJE41
- Katarina Šrmpf Vendramin in Katarina Polajnar Horvat*
4 NASTAJANJE POPOTROŠNIŠKIH
TEKSTILNIH ODPADKOV V SLOVENIJI53
- Daša Ličen*
5 RAVNANJE Z ODPADKI KOT
ORODJE DRUŽBENE RAZLIKE73
- Katarina Polajnar Horvat in Aleš Smrekar*
6 PROBLEMATIKA PLASTIČNIH
ODPADKOV NA ZAVAROVANEM
OBMOČJU NARODNEGA PARKA KORNATI91
- Alenka Bezjak Mlakar*
7 UPORABA TEHNOLOŠKIH REŠITEV
PRI RAVNANJU Z ODPADKI V
JAVNIH SLUŽBAH V SLOVENIJI. 109
- Dan Podjed*
8 RAZVOJ REŠITEV ZA RAVNANJE Z
ODPADKI PO MERI LJUDI 125
- Katarina Polajnar Horvat in Dan Podjed*
9 POT DO OKOLJU PRIJAZNEGA VEDENJA 143

Jernej Mlekuž
VEČDISCIPLINARNI POGLED NA
AKTUALNO TEMATIKO (*recenzija*) 167

Jaka Repič
CELOVIT POGLED NA ODPADKE (*recenzija*) 169

VEČDISCIPLINARNI POGLED NA AKTUALNO TEMATIKO

Recenzija zbornika

Jernej Mlekuž

Zbornik *Nevidno življenje odpadkov* je inovativno in ambiciozno zastavljeno znanstveno delo, ki z večdisciplinarnega vidika obravnava aktualno tematiko. Posveča se namreč problematiki odpadkov, ki v sodobni družbi pogosto ostanejo neopaženi in spregledani. Za slovensko občinstvo je to tudi prva poglobljena študija, ki predstavlja tako raziskovanje načinov življenja z odpadki kot tudi razvoj etnografsko utemeljenih rešitev za upravljanje z odpadki v gospodinjstvih. Zato knjiga nikakor ni sama sebi namen, temveč premišljeno ponuja in bogato razpira odnos ljudi do odpadkov in njihovo vedenje v zvezi z njimi. Na zanimiv način pokaže, da odpadki dejansko ne izginejo, ko jih zavržemo, temveč ostanejo prisotni med ljudmi, pa četudi zgolj na simbolni ravni. Bralcu ta knjiga zastavlja kompleksna in resna vprašanja, a ga pri tem ne pusti neobglenega. Bogato ga namreč opremi z znanjem, da lahko sam dojame širino zastavljenih vprašanj, ter ga spodbuja, naj na vprašanja skuša tudi odgovoriti.

V monografiji, ki ima devet poglavij, je najprej poglavje o smeteh za vsakdanjo rabo, kjer avtorja predstavita sodobni pogled vpliva blaginje, potrošnje in proizvodnje na ustvarjanje vedno večjih količin odpadkov. Sledi vpogled v jezik z vidika tematike odpadkov, kjer z nazorno razlago poimenovanj pojmov in njihovih metaforičnih pomenov dobimo zanimiv uvid v družbene stereotipe in vrednostni sistem. Nadalje so predstavljene posamezne lokalne prakse ravnanja z odpadki v različnih okoljih, kjer so avtorji skušali ugotoviti, kako so le-te povezane s proizvodnimi procesi in potrošniškimi navadami. Poglobljene, izredno zanimive etnografske raziskave so bile izvedene na Kornatih in

v Trstu. Na primerih teh mest oziroma lokacij so prikazane rešitve za spreminjanje vedenja, povezanega z odpadki. Monografija nudi tudi podroben vpogled v problematiko tekstilnih odpadkov ter predstavi razloge, ki so privedli do povečane potrošnje oblačil na globalni ravni, in tudi vplive, ki jih imajo porabniške navade na naše zdravje in okolje. Zanimiv sklop poglavij je namenjen še predstavitvi uporabe netehnoloških in tehnoloških rešitev za ravnanje z odpadki na različnih primerih dobrih praks, na primer v javnih službah v Sloveniji. Ravnanje z odpadki je predstavljeno tudi kot del pametnih mest in skupnosti, podprt s tehnologijami interneta stvari.

Pričujoča monografija nikakor ni namenjena samo akademskemu občinstvu. Ravno nasprotno: zaradi raznolikosti tematik in večdisciplinarnega pristopa nagovarja tudi širše bralstvo. Čeprav pogosto obravnava navidezno kompleksne in znanstveno ter tehnološko zahtevne teme, pa tega nikoli ne počne nerazumljivo. Namesto tega pokaže, kako je še tako tehnološko zahtevna rešitev lahko smiselna in zakaj jo je nujno treba predstaviti na bralcu razumljiv način. Založba ZRC je s pričujočo monografijo nedvomno pridobila še eno kakovostno znanstveno delo, ki bo deležno odziva tako med humanisti in družboslovci kot tudi drugimi strokovnjaki.

CELOVIT POGLED NA ODPADKE

Recenzija zbornika

Jaka Repič

Zbornik *Nevidno življenje odpadkov* odpira pomembno temo, ki je bila v etnologiji in kulturni antropologiji ter nasploh v družboslovju in humanistiki pogosto spregledana. Posveča se namreč problematiki odpadkov v vsakdanjem življenju in posebej natančno obravnava načine ravnanja z njimi v gospodinjstvih. Prispevki, ki so objavljeni v zborniku, obravnavajo to temo celovito in z različnih zornih kotov – od etnološkega in antropološkega do geografskega in tehnološkega.

Avtorice in avtorji se posvetijo različnim lokalnim praksam, povezanimi z odpadki, ter jih primerjajo med sabo. V središče zanimanja postavijo Ljubljano, izsledke pa primerjajo še z drugimi kraji, na primer s Trstom in Kornati. Prispevki se posvečajo tudi nekaterim specifičnim temam, kot so tekstilni odpadki, ne spregledajo pa niti jezikovnega pregleda izrazov, povezanih z umazanijo in odpadki, ki pokaže, kako hitro ljudje konceptualno približajo svoja dejanja svetu odpadnih predmetov. Izjemno pomemben za današnji čas je prispevek o miazmi kot izparini organskih snovi, ki povzroča nalezljive bolezni. Kot pojasnjuje ta prispevek, lahko miazmične teorije o okužbah predstavljajo primeren okvir za razmišljanje o krizi odpadkov ter o vlogi in delovanju posameznih akterjev – pomembne pa so tudi v času pandemije covid-19 za razumevanje strahu pred »kužnimi snovmi«. Nadalje zbornik predstavi še možne tehnološke rešitve, ki podjetjem, ki delujejo na področju zbiranja in prevoza odpadkov, olajšajo poslovanje ter zmanjšajo vpliv odpadkov na okolje in povečujejo zadovoljstvo ljudi. Ravnanje z odpadki ta del zbornika opiše kot del pametnih mest in skupnosti, ki so podprte s sodobnimi tehnologijami.

Knjiga je za znanstveno skupnost posebej pomembna, ker vzpostavlja nove povezave med družboslovjem, humanistiko in tehničnimi vedami ter predstavlja med- in transdisciplinaren metodološki okvir za nadaljnje raziskave tem na drugih lokacijah. Na njeni podlagi bo možno vzpostaviti tudi smernice za razvoj najrazličnejših rešitev in priporočil za spodbujanje trajnostnega načina življenja v povezavi z drugimi vsakdanjimi praksami v gospodinjstvih, kot so dnevna mobilnost, vrtičkarstvo in nakupovanje.

Zbornik *Nevidno življenje odpadkov* bo zaradi teme, ki jo izpostavlja, imel široko ciljno občinstvo. Aktualen je namreč za snovalce mestnih politik, načrtovalce tehnoloških rešitev za odvoz odpadkov, raziskovalke in raziskovalke na znanstvenih ustanovah in tudi za študentke in študente na različnih študijskih programih: od etnologije in kulturne antropologije do geografije, sociologije, psihologije ter varovanja okolja. Posebej pomembno je, da prinaša vpogled v konkretne probleme ljudi ter skuša osvetliti problematiko z njihovega zornega kota. Tudi zato lahko pričakujemo, da bodo po knjigi posegli nestrokovnjaki, dosegla pa bo širšo javnost.

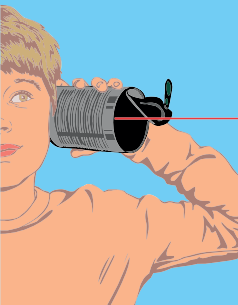
Glavni namen te knjige je pokazati, da odpadki ne izginejo, ko jih zavržemo, temveč se z osupljivo hitrostjo kopičijo in zasedajo vse več prostora na našem planetu. Prispevki, ki so jih napisali uveljavljeni strokovnjaki in strokovnjakinje s področij antropologije, etnologije in geografije, opišejo lokalne navade, povezane z odpadki, ter predstavijo smeti kot pomemben dejavnik v globalnem omrežju produkcije in porabe. Kdor bo knjigo prebral, bo težko odmisлил kup odpadkov, ki ga skušamo pomesti pod preprogo.

Knjiga nikakor ni sama sebi namen, temveč preiščljeno ponuja in bogato razpira odnos ljudi do odpadkov in njihovo vedenje v zvezi z njimi. Na zanimiv način pokaže, da odpadki dejansko ne izginejo, ko jih zavržemo, temveč ostanejo prisotni med ljudmi, pa četudi zgolj na simbolni ravni.

dr. Jernej Mlekuž, ZRC SAZU, Inštitut za slovensko izseljenstvo in migracije

Ta zbornik je aktualen za snovalce mestnih politik, načrtovalce tehnoloških rešitev za odvoz odpadkov, raziskovalke in raziskovalce na znanstvenih ustanovah in tudi za študentke in študente na različnih študijskih programih: od etnologije in kulturne antropologije do geografije, sociologije, psihologije ter varovanja okolja. Posebej pomembno je, da prinaša vpogled v konkretne probleme ljudi ter skuša osvetliti problematiko z njihovega zornega kota.

dr. Jaka Repič, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo

19 €

9 789610 506089